

ವಿವೇಕಾನಂದರು ಕಂಡ ಭವಿಷ್ಯ ಭಾರತ

ಸ್ವಾಮಿ ನಿತ್ಯಸ್ಥಾನಂದ

ಸಮಸ್ತ ಮನುಕುಲದ ಏಳಿಗೆಯನ್ನು ಭವಿಷ್ಯ ಭಾರತದ ಉನ್ನತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡವರು ಸ್ವಾಮೀಜಿ. ಅದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜಾಗೃತಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವ ಅವರ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿರುವ ಲೇಖಕರು 'ವಿವೇಕಪ್ರಭ'ದ ಮೊದಲ ಸಂಪಾದಕರು ಹಾಗೂ ಮೈಸೂರು ಆಶ್ರಮದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪ್ರವಚನಕಾರರೂ, ಬರಹಗಾರರೂ, ಉತ್ತಮ ಚಿಂತಕರೂ ಆಗಿರುವ ಅವರು ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಜೀವನವನ್ನು ಕುರಿತು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಮಹಾಭಾರತದ ಈ ಹೇಳಿಕೆ ನೆನಪಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ: 'ಮುಹೂರ್ತಂ ಜ್ವಲಿತಂ ಶ್ರೇಯಃ ನ ತು ಧೂಮಾಯಿತಂ ಚಿರಂ' ಚಿರಕಾಲ ಹೊಗೆಯಾಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಕ್ಷಣಕಾಲ ಜ್ವಲಿಸಿ ಮರೆಯಾಗುವುದು ಲೇಸು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವ ಆಕಾಶಕಾಯಗಳು ಕೆಲಕಾಲ ಬೆಳಗಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುತ್ತವೆ. ಅವು ವಿಶ್ವದ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯೂ ಸುತ್ತುತ್ತಿದ್ದು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಭೂಮಿಯ ಸಮೀಪ ಬಂದು ಎಲ್ಲರ ದೃಗ್ಗೋಚರವಾಗುತ್ತವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಯಾವುದೋ ಲೋಕದಿಂದ ಬಂದು, ಭೂಮಿಗೆ ಒಮ್ಮೆ ಭೇಟಿಯಿತ್ತು ಕಣ್ಮರೆಯಾದಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅವರು ಕಣ್ಮರೆಯಾದರೂ ನಮ್ಮ ಹೃದಯದಿಂದ ಮರೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. 'ಮೃತರ ನಿಜವಾದ ಗೋರಿ ಜೀವಿಸುವವರ ಹೃದಯ' (The real tomb of the dead is the heart of the living) ಎನ್ನುವಂತೆ ವಿವೇಕಾನಂದರು ನಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವರು.

ವಿವೇಕಾನಂದರು ಕೇವಲ ನಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನೆಲೆಸಿರುವುದಿಲ್ಲ, ಅವರು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ನೆಲೆಸಿರುವರು. ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ, ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ, ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ, ರಾಜಕೀಯ ವಲಯದಲ್ಲಿ, ವಿಶ್ವ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಅವರು ತಮ್ಮ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೋಗಿರುವರು. 'ಸರ್ವತಃ ಪಾಣಿ ಪಾದಂ ತತಃ ಸರ್ವತೋಽಕ್ಷಿಶಿರೋಮುಖಂ' ಆಗಿ ಅವರು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಎಲ್ಲ ಜ್ಞಾನಚಕ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಅವರು ಇಣುಕಿ ನೋಡುತ್ತಿರುವರು, ಅವರ ಘನಗರ್ಜನೆಯು ಧ್ವನಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಮೊಳಗುತ್ತಿರುವುದು.

“ನಾನೊಂದು ರೂಪರಹಿತ ಧ್ವನಿ” (I am a voice with out a form) ಎಂದು ವಿವೇಕಾನಂದರು ತಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿರುವರು. ಅದೊಂದು ಸನಾತನ ಧ್ವನಿ. ಪುರಾತನ ವೈದಿಕ ಋಷಿಗಳ ಅನುಭವ ಗಹ್ವರದಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದ, ವಿವಿಧ ಜ್ಞಾನಶ್ರುತಿಗಳಿಂದ ಆಧುನಿಕ ಸ್ವರಮೇಳದೊಂದಿಗೆ ಧ್ವನಿಗೊಡಿಸುವ, ದಶ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಂದಲೂ ಅನುರಣಿತಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಅಪೂರ್ವ ಧ್ವನಿ ಅದು. ಅದು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಮಾತ್ರ (ರ್ಷಿ ವರ್ಷ) ಮೂರ್ತೀಭವಿಸಿತು. ಈಗ ಮತ್ತೆ ಅಮೂರ್ತ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಕೇಳಿ ಬರುತ್ತಿದೆ. ರವಿಕಿರಣವು ಪ್ರಿಸಂ ಮೂಲಕ ಹಾದುಬಂದಾಗ ವರ್ಣರಂಜಿತವಾಗಿ ಕಾಣುವಂತೆ, ಆ ಧ್ವನಿಯೂ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಶರೀರದ ಮೂಲಕ ವಿವಿಧ ರಾಗರಾಗಿನಿಗಳಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿತು.

ಆ ಧ್ವನಿಯು ವಿವೇಕಾನಂದರ ಪ್ರಖರ ರಾಷ್ಟ್ರಚಿಂತನಗಳಾಗಿಯೂ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿತು. ಅವರನ್ನು ದೇಶಭಕ್ತ ಸಂತ, ರಾಷ್ಟ್ರಚೇತನ ಎಂದೂ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಸೋದರಿ ನಿವೇದಿತಾ ಅವರನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಘಂಟೆಗೆ ಹೋಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯವಾಗಲಿ, ಆ ಘಂಟೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ಪರ್ಶಿಸಿದರೆ ಸಾಕು, ಅದು ರೋಷಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ದೇಶದ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗೆ ಅಪಾರ ಹೆಮ್ಮೆಯಿತ್ತು. ಆಳ ಅಧ್ಯಯನದ ಮೂಲಕವೂ, ದೇಶದ ಉದ್ದಗಲ ಪರಿಭ್ರಮಣದ ಮೂಲಕವೂ ಪಡೆದ ತಲಸ್ಪರ್ಶಿ ಜ್ಞಾನವು ಅವರನ್ನು ಮಹಾ ದೇಶಭಕ್ತರನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿತು. ಅಪಾರ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಭಾರತದ ಪರಮ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಭಾವಪರವಶರಾಗಿ ಅವರು ನುಡಿಯುತ್ತಾರೆ: “ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ದೇಶವು ಪುಣ್ಯಭೂಮಿಯೆಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅರ್ಹವಾಗಿದ್ದರೆ,

ಜೀವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಬಾಳಿನ ಕೊನೆಯ ಕರ್ಮವನ್ನು ಸವಿಸಲು ಬರಬೇಕಾದ ಸ್ಥಳವೊಂದಿದ್ದರೆ, ಭಗವಂತನಡೆಗೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜೀವಿಯೂ ತನ್ನ ಕೊನೆಯ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸುವುದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕರ್ಮಭೂಮಿಗೆ ಬರಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ, ಯಾವುದಾದರೂ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಾನವಕೋಟಿಯು ಮಾಧುರ್ಯ, ಔದಾರ್ಯ, ಪಾವಿತ್ರ್ಯ, ಶಾಂತಿ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಅಂತರ್ಮುಖ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದ್ದರೆ, ಅದು ಈ ಭರತಖಂಡವೇ ಆಗಿದೆ... ಇಲ್ಲಿಂದ ಬಾಳಿಗೆ ಹೊಸ ಬೆಳಕನ್ನು ಕೊಡುವ ಅದ್ಭುತ ಪ್ರವಾಹ; ಅನ್ಯ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕೋಟ್ಯಂತರ ಜೀವಿಗಳ ಎದೆಯನ್ನು ದಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಜಡವಾದ ದಳುಕಿಯ ಶಮನಕ್ಕೆ ಅದ್ಭುತ ಪ್ರವಾಹ ಇಲ್ಲಿದೆ.” (ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಕೃತಿಶ್ರೇಣಿ, ಸಂ.೩, ಪು.೩)

ವಿವೇಕಾನಂದರ ಅತ್ಯಂತ ನೆಚ್ಚಿನ, ಅತ್ಯಂತ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಪುಣ್ಯ ಭೂಮಿಯಾದ ಭಾರತ ಈಗ ಯಾವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದೆ? ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವಾಗಿಯೂ ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿಯೂ ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿಯೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿಯೂ ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಟ್ಟದ ದೇಶವಾಗಿದ್ದ ಭಾರತ ಈಗ ಎಂಥ ಅವನತಿಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದೆ! ಹಿಂದಿನ ವೈಭವವನ್ನು ನಂಬಲಾಗದಷ್ಟು ಕೆಳಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಇಳಿದಿದೆ. ನೂರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಪರಕೀಯ ಆಳ್ವಿಕೆಯಿಂದ ಭಾರತೀಯರು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಭಿಮಾನವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡರು, ತಮ್ಮ ಹಿಂದಿನ ವೈಭವವನ್ನು ಮರೆತರು, ಕೀಳರಿಮೆಯ ಅಧಃಪಾತಗಳಿಗೆ ಇಳಿದರು, ತಮ್ಮ ಧರ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನೇ ಕೀಳಾಗಿ ಕಾಣುವ ಮನಃಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆದರು. ವಿವೇಕಾನಂದರು ಹೇಳಿರುವಂತೆ, ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಲಿ, ಜನಾಂಗವಾಗಲಿ ತನ್ನನ್ನೇ ಕೀಳಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾ, ತನ್ನನ್ನೇ ದ್ವೇಷಿಸುವ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಇಳಿದರೆ ಅದೇ ಅವನತಿಯ ಹೆಜ್ಜೆಗಳು. ಆಗ ಜನಾಂಗ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಲ್ಲೂ ದುರ್ಬಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ ನೈತಿಕ ಅಧಃಪತನಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಇದೇ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯ ಸೃಜನಾತ್ಮಕತೆಯ ಕೊರತೆಗೂ ಕಾರಣ. ಇದನ್ನು ಮನಗಂಡ ವಿವೇಕಾನಂದರು ದೇಶಬಾಂಧವರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಭಿಮಾನದ ಕಿಚ್ಚನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿದರು, ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸದ ಬೀಜವನ್ನು ಬಿತ್ತಿದರು, ಹಿಂದಿನ ವೈಭವದ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು, ಮೃತಪ್ರಾಯ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಜೀವವನ್ನು ತುಂಬಿದರು. ಜನರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸಿದರು. ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ, ಮತೀಯ, ಭಾಷೀಯ ಮಿತಿಗಳನ್ನೂ ಮೀರಿ ಜನರು ಒಂದು ಸಮಗ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿ ಮೇಲೇಳಲು ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನ ಅಸದೃಶವಾದುದು. ಅವರ ಈ ಪ್ರಯತ್ನ ಮುಂದಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಗೆ ಭದ್ರ ಬುನಾದಿಯಾಯಿತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರೆಲ್ಲರ ಧಮನಿಯಲ್ಲಿಯೂ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ಬಿಸಿನೆತ್ತರು ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. “ಇನ್ನು ಐವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗುತ್ತದೆ” ಎಂಬ ಅವರ ಭವಿಷ್ಯವಾಣಿ ಸತ್ಯವಾಯಿತು.

ಅವರ ಭವಿಷ್ಯ ಭಾರತದ ಕಲ್ಪನೆ ರಾಜಕೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಕಂಡ ಭವಿಷ್ಯ ಭಾರತದ ಕಲ್ಪನೆ ಎಂತಹ ಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗಿತ್ತು?

ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಬಯಸಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲರೂ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಾನರಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಅವಳಿ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ನಾವು ಪೂರ್ಣ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಸಮಾನತೆ ಸ್ವಾಗತಾರ್ಹವೂ ಅಲ್ಲ. ವೈವಿಧ್ಯತೆಯೇ ಸೃಷ್ಟಿಯ ನಿಯಮ ಎಂದು ಅವರು ಸಾರಿದರು. ಪೂರ್ಣ ಸಮಾನತೆಯೆಂದರೆ ಅದು ಪ್ರಳಯಾವಸ್ಥೆ. ಜೀವವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು (Biodiversity) ಬಯಸುವಂತೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನೂ ಧರ್ಮವೈವಿಧ್ಯವನ್ನೂ ನಾವು ಬಯಸಬೇಕು. ಧ್ವನಿವೈವಿಧ್ಯವೇ ಸಂಗೀತ, ವರ್ಣವೈವಿಧ್ಯವೇ ಕಲೆ ಮತ್ತು ಶಬ್ದವೈವಿಧ್ಯವೇ ಸಾಹಿತ್ಯ. ಆದರೆ ಈ ಎಲ್ಲ ವೈವಿಧ್ಯಗಳ ಹಿಂದೆ ಒಂದು ಏಕತೆಯ ಸೂತ್ರವೂ ಇರಬೇಕು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಆಳುಗಳೂ ಇರಬೇಕು, ಆಳುವವರೂ ಇರಬೇಕು. ಆದರೆ ಮೇಲು-ಕೀಳು ಭೇದವಿರಬಾರದು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಮಾನ ಅವಕಾಶಗಳಿರಬೇಕು. ಅರ್ಥ, ವಿದ್ಯೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಧರ್ಮ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಮಾನ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕು. ಇವುಗಳು ಸಮಾಜದ ಯಾವುದೇ ವರ್ಗದ ವಿಶೇಷ ಸ್ವತ್ತು ಆಗಬಾರದು. ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ವಿಶೇಷ ಹಕ್ಕುಬಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು (Privilege) ಖಂಡಿಸುತ್ತ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, “ಮೊದಲು ಹಕ್ಕುಬಾಧ್ಯತೆಯ ಮೃಗೀಯ ಸ್ವರೂಪ ಇದೆ. ಅದೇ ಬಲಾಢ್ಯನಿಗೆ ಬಲಹೀನನ ಮೇಲೆ ಇರುವ ಹಕ್ಕುಬಾಧ್ಯತೆ. ಅನಂತರ ಐಶ್ವರ್ಯದ ಹಕ್ಕುಗಳಿವೆ. ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬನಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಐಶ್ವರ್ಯಗಳಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹಕ್ಕುಗಳು ಬೇಕು. ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ, ಆದರೆ ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರಬಲವಾದ ಬುದ್ಧಿಯ ಹಕ್ಕಿದೆ. ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಗೊತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಹೆಚ್ಚು ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಆಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕೊನೆಯದೇ, ಅತಿ ದುಷ್ಟವಾದುದೇ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯ ಹಕ್ಕು, ಕೆಲವರಿಗೆ ದೇವರು ಧರ್ಮದ ವಿಷಯ ಹೆಚ್ಚು ಗೊತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ. ‘ಕುರಿಮಂದೆಯಂತೆ ಇರುವ ಜನರೇ, ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ, ನಾವು ದೇವದೂತರು, ನೀವು ನನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು’ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ... ಯಾರಿಗೂ ಯಾವ ವಿಧವಾದ ಹಕ್ಕುಗಳೂ ಇಲ್ಲ. ಒಂದೇ ಶಕ್ತಿ ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ. ಅದನ್ನು ಒಬ್ಬ ಹೆಚ್ಚು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುವನು, ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಅದನ್ನು ಕಡಿಮೆ ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುವನು. ವಿಶೇಷ ಹಕ್ಕಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವೆಲ್ಲಿದೆ?” (ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಕೃತಿಶ್ರೇಣಿ, ಸಂ.೬, ಪು.೩೪೧)

ವಿವೇಕಾನಂದರ ಪ್ರಕಾರ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ವರ್ಗಗಳು ಇರುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ. ಆದರೆ ಮೇಲು ಕೀಳು ಭಾವನೆಯನ್ನು

ಹುಟ್ಟುಹಾಕುವ, ಕೆಳವರ್ಗದವರನ್ನು ಧರ್ಮ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ವಿದ್ಯೆಗಳಿಂದ ಹೊರಗಿರುವ, ಹಕ್ಕುಬಾಧ್ಯತೆಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ಅನುವಂಶಿಕವಾದ ಅಸ್ವಸ್ಥತೆಯನ್ನು ಅವರು ಕಟುವಾಗಿ ಖಂಡಿಸುತ್ತಾರೆ. “ನಮ್ಮ ಧರ್ಮ ಅಡುಗೆಮನೆಯನ್ನು ಸೇರುವ ಅಪಾಯವಿದೆ. ಮುಕ್ಕಾಲು ಪಾಲು ಜನರು ಈಗ ವೇದಾಂತಿಗಳೂ ಅಲ್ಲ, ಪೌರಾಣಿಕರೂ ಅಲ್ಲ, ಶಾಕ್ತರೂ ಅಲ್ಲ. ನಾವು ‘ಮುಟ್ಟಬೇಡಿಗಳು.’ ನಮ್ಮ ಧರ್ಮ ಅಡುಗೆಮನೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಅಡುಗೆ ಮಾಡುವ ಪಾತ್ರೆಯೇ ನಮ್ಮ ದೇವರು. ‘ನಾನು ಮಡಿ, ನನ್ನನ್ನು ಮುಟ್ಟಬೇಡಿ’ - ಇದೇ ನಮ್ಮ ಧರ್ಮವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಶತಮಾನ ಕಳೆದರೆ ನಾವೆಲ್ಲ ಹುಚ್ಚರ ಆಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸೇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.” (ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಕೃತಿಶ್ರೇಣಿ, ಸಂ.೩.ಪು. ೩೫) ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಸುಮಾರು ಕಾಲುಭಾಗದಷ್ಟು ಜನರನ್ನು ಸಮಾಜ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಧರ್ಮಗಳಿಂದ ಹೊರಗಿರಿಸಿದೆವು. ಅವರು ಸಮೀಪ ಬಂದರೂ ಅಶುಚಿ ಎಂದು ಅವರನ್ನು ದೂರವಿರಿಸಿದೆವು. ಮತ್ತೆ ಬಹುಮಂದಿ ಜನರನ್ನು ಶೂದ್ರರೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿ, ಅವರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ವೈದಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದ ಅವರನ್ನು ಹೊರಗಿರಿಸಿದೆವು. ಅಸ್ವಸ್ಥತೆ ಮತ್ತು ಶೂದ್ರದಮನ ಇವೆರಡು ನಾವೆಸಗಿದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಹಾಪರಾಧಗಳು. ವಿವೇಕಾನಂದರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆದರ್ಶ ಸಮಾಜದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣಗಳು ಹೇಗೆ ಒಂದಾದ ಮೇಲೊಂದರಂತೆ ಸಮಾಜವನ್ನು ಆಳುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತ ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ: “ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಯುಗದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು, ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು, ವೈಶ್ಯಯುಗದ ವಿತರಣಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು, ಕೊನೆಯ ವರ್ಗದ ಸಮಾನತೆಯ ಆದರ್ಶವನ್ನು, ಇವುಗಳೆಲ್ಲದರ ದೋಷಗಳನ್ನು ಕಳೆದು, ಒಗ್ಗೂಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಅದು ಆದರ್ಶ ಸಮಾಜವಾಗಬಲ್ಲದು.” ಅವರೇ ಮುಂದುವರಿದು, “ಇದು ಸಾಧ್ಯವೇ?” ಎಂದು ಸಂದೇಹಿಸುತ್ತಾರೆ. (ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಕೃತಿಶ್ರೇಣಿ, ಸಂ.೪, ಪು.೪೬೬) ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಮಾಜವೂ ಪರಿಪೂರ್ಣವಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಒಳಿತು ಕೆಡಕುಗಳ ಮಿಶ್ರಣ. ಮಾನವನ ಆತ್ಮಂತಿಕ ಆದರ್ಶ, ವಿವೇಕಾನಂದರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ, ಸಮಾಜವನ್ನು ಮೀರಿ ಹೋಗುವುದು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನೂ ತನ್ನ ಆಂತರಿಕ ದಿವ್ಯತೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿ ಹಂತಹಂತವಾಗಿ ಸಮಾಜವನ್ನು ಮೀರಿ ಹೋಗಲು ಅವಕಾಶವಿರುವ ಸಮಾಜವೇ ಆದರ್ಶ ಸಮಾಜ. ಭವಿಷ್ಯ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಆದರ್ಶ ಸಮಾಜವೊಂದರ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಬೇಕೆಂಬುದು ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಕನಸಾಗಿತ್ತು.

ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಬಡತನರಹಿತ ಸಮಾಜವನ್ನು ಬಯಸಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಭಾರತ ಪರಿಭ್ರಮಣ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವರು ಬಡತನದ ಕರಾಳ ರೂಪವನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದರು. ಈ ರೀತಿ ಹೀನಾಯ ಬಡತನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಅವರು ಕಂಡಿದ್ದರು. ಅವರ

ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಕಾರಣ, ಐರೋಪ್ಯರು ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ದೋಚಿಕೊಂಡು ಹೋದದ್ದು. ಐರೋಪ್ಯರು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಡುವ ಮೊದಲು ಅವರೇ ನೋಡಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುವಷ್ಟು ಸಂಪದ್ಭರಿತವಾಗಿತ್ತು ಭಾರತ. ಭಾರತದ ಐಶ್ವರ್ಯದಿಂದಲೇ ಐರೋಪ್ಯರ ನವನಾಗರಿಕತೆ ನಿರ್ಮಾಣವಾಯಿತೆಂದು ವಿವೇಕಾನಂದರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ: “ಭಾರತದ ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ಭಾರತದ ವರಮಾನವೆಲ್ಲ ಈಗ ಆಂಗ್ಲರ ವಶದಲ್ಲಿದೆ. ಅದಕ್ಕೇ ಅವರು ಎಲ್ಲ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗಿಂತ ಮೇಲಿರುವುದು... ಇದನ್ನು ಐರೋಪ್ಯರು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರ ಐಶ್ವರ್ಯ, ನಾಗರಿಕತೆಗಳಿಗೆ ಭಾರತ ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಳೀಯ ಜನ ಕಾರಣರೇಂಬ ಸತ್ಯವನ್ನು ಅವರು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲು ಅಥವಾ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಇಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲ.” (ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಕೃತಿಶ್ರೇಣಿ, ಸಂ.೧, ಪು.೪೦೬)

ವಿವೇಕಾನಂದರ ಪ್ರಕಾರ ಭಾರತದ ಬಡತನಕ್ಕೆ ಎರಡನೆಯ ಕಾರಣ ಮೇಲ್ಜಾತಿಯವರಿಂದಾದ ಶೋಷಣೆ. ಅವರ ನೊಂದ ಹೃದಯದ ನುಡಿಗಳಿವು: “ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ಕೋಟ್ಯಂತರ ಜನರು ಮೊಹುವಾ ಹೂವನ್ನು ತಿಂದು ಜೀವಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ, ಸುಮಾರು ಹತ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತು ಲಕ್ಷ ಸಾಧುಸಂತರು ಮತ್ತು ಅನೇಕ ಕೋಟಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಬಡವರ ರಕ್ತವನ್ನು ಹೀರುತ್ತಿರುವರು. ಅವರನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತುವುದಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಶ್ರಮಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ಒಂದು ದೇಶವೋ ಅಥವಾ ನರಕದ ಬೀಡೋ? ಇಲ್ಲಿರುವುದು ಧರ್ಮವೋ ಅಥವಾ ಪಿಶಾಚಿಯ ನೃತ್ಯವೋ?” (ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಕೃತಿಶ್ರೇಣಿ, ಸಂ.೪, ಪು.೧೨೧) ನಿಮ್ಮ ವರ್ಗದವರ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗಿದ್ದ ಕಳಕಳಿ ಅನನ್ಯವಾದುದ್ದು. ಅವರ ಹೃದಯದ ಮಿಡಿತವನ್ನು ಕೇಳಿ: “ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಿಕರು ಕೆಲವು ಶಾಸ್ತ್ರ ಪುರಾಣ ಬರೆದು ಹಲವು ಗುಡಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು ಅಷ್ಟೇ (ನಿಜವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದವರು ಕೆಳವರ್ಗದವರು). ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ನೀವು ಮಾಡುವ ಜಯಧ್ವನಿ ಆಕಾಶವನ್ನೇ ಮುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಪಂಚದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆಲ್ಲ ಯಾರ ಹೃದಯದ ರಕ್ತ ವ್ಯಯವಾಯಿತೋ, ಅವರನ್ನು ಯಾರು ಹೊಗಳುವರು? ಲೋಕವಿಜೇತರಾದ ಧರ್ಮವೀರರು, ರಣವೀರರು, ಕಾವೀರರನ್ನು ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಹೊಗಳುವವರೇ, ಪೂಜಿಸುವವರೇ. ಆದರೆ ಹಿಂದುಳಿದ ಕೂಲಿಕಾರರನ್ನು ಯಾರೂ ಲಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಯಾರೂ ಸಹಾನುಭೂತಿ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ಅವರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವವರೇ. ಇಂತಹ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಬಾಳುತ್ತ, ಅಸಾಧ್ಯ ಸಹಿಷ್ಣುತೆ, ಪರಮಪ್ರೇಮ, ಕರ್ಮನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತ ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಗೋಣಗಾಡದೆ ಅವರು ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಇಲ್ಲಿ ವೀರತ್ವವಿಲ್ಲವೇ?” (ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಕೃತಿಶ್ರೇಣಿ, ಸಂ.೧, ಪು.೪೦೭)

ಇಂತಹ ಕಡುಬಡತನ ನಿವಾರಣೆಯಾಗಬೇಕೆಂಬುದು ವಿವೇಕಾನಂದರ ಮನದಾಳದ ಆಸೆಯಾಗಿತ್ತು. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರೂ ಭೌತಿಕ ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲಿ ಎಂದು ಅವರು ಬಯಸಿದರು.

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ತಾಂತ್ರಿಕತೆಯನ್ನು ಕಲಿತು, ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಬಲಿಗೊಡದೆ, ಬಡಜನರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಉದ್ಯೋಗ ವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡಬೇಕು. ಅವರ ದುಡಿಮೆಯ ಪಾಲು ಅವರಿಗೇ ದೊರೆಯುವಂತಾಗಬೇಕು, ಮಧ್ಯವರ್ತಿಗಳು ಅದನ್ನು ಕಬಳಿಸುವಂತಾಗಬಾರದು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಕಾಲಮೇಲೆ ತಾವು ನಿಂತು, ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸದಿಂದಲೂ ಆತ್ಮಗೌರವದಿಂದಲೂ ಘನತೆಯ ಜೀವನವನ್ನು ಬಾಳುವಂತಾಗಬೇಕು. ಇಂತಹ ಭವಿಷ್ಯ ಭಾರತದ ಕಲ್ಪನೆ ಅವರದಾಗಿತ್ತು.

ಮೂರನೆಯದಾಗಿ, ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿಗೂ ಶಿಕ್ಷಣವು ತಲುಪಬೇಕೆಂದು ವಿವೇಕಾನಂದರು ಬಯಸಿದ್ದರು. ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ಪಶ್ಚಿಮ ದೇಶಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಅಲ್ಲಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿಯೂ ಶಿಕ್ಷಣವು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಹರಡಿರುವುದೇ ಆಗಿದೆ. ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ವಿಷಯ ಸಂಗ್ರಹ ಶಿಕ್ಷಣವಲ್ಲ. ಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಭಾವ ಎರಡಕ್ಕೂ ಪುಷ್ಟಿಯನ್ನು ನೀಡುವ, ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಚಾರಿತ್ರ್ಯವಂತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವ, ಚಿಂತನಾಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು ನೀಡುವ, ಪರಾವಲಂಬನೆಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವ, ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ನೀಡುವ, ದೇಶಾಭಿಮಾನವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ, ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಗೌರವವನ್ನು ಅಧಿಕಗೊಳಿಸುವ ಮತ್ತು ಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ವೃದ್ಧಿಸುವ ಆದರ್ಶ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಅವರು ಬಯಸಿದ್ದರು. ಶಿಕ್ಷಣ ವೆಂದರೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ನಡೆನುಡಿಗಳನ್ನು ಅನುಕರಿಸುವುದಲ್ಲ. ಇತರರಿಂದ ಕಲಿಯಬೇಕು, ಅದನ್ನು ನಮ್ಮದಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ನಾವು ಇತರರಾಗಬಾರದು ಇದು ವಿವೇಕಾನಂದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ: “ನಮ್ಮ ದೇಶೀಯ ಉಡುಪು, ಆಹಾರ ಮತ್ತು ಜೀವನದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಬಿಡುವುದರಿಂದ ನಾವು ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ. ನಾವು ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಕಲಿತು ಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಯಾವುದನ್ನು ಕಲಿಯುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆಯೋ ಅಂತಹದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಎಳಿಗೆಗೇನೂ ಸಹಾಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ನಾವು ಅಧೋಗತಿಗಿಳಿಯುತ್ತೇವೆ.” (ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಕೃತಿಶ್ರೇಣಿ, ಸಂ. ೮, ಪು. ೨೫೯) ಅನುಕರಣೆ ದಾಸ್ಯ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ವಿದ್ಯೆ, ಕಲೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಗೀತ, ಧರ್ಮ, ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ಕಡೆ ತಿರುಗುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮತನವನ್ನು ನಾವು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ, ನಾವು ಭಿಕ್ಷುಕರಂತಾಗುತ್ತೇವೆ. ವಿವೇಕಾನಂದರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. “ಭಿಕ್ಷುಕನ ಬೇಡಿಕೆಗಳೆಂದೂ ಈಡೇರುವುದಿಲ್ಲ. ಸರ್ಕಾರ ನಿಮಗೆ ಬೇಕಾದುದನ್ನೆಲ್ಲ ಕೊಡುವುದೆಂದು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳೋಣ. ಜರೂರಾದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವವರಾರು? ಆದ್ದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಮೊದಲು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿ. ಪೌರುಷವಂತರಾದ ಮನುಷ್ಯರು ನಮಗೀಗ ಬೇಕಾಗಿರುವುದು.

ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ತಯಾರು ಮಾಡಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ?” (ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಕೃತಿಶ್ರೇಣಿ, ಸಂ. ೮, ಪು. ೨೬೦) ಕೇವಲ ರಾಜಕೀಯ ದಾಸ್ಯದಿಂದಲ್ಲ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ದಾಸ್ಯದಿಂದಲೂ ಭಾರತ ಮುಕ್ತವಾಗಿರಬೇಕೆಂಬುದು ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಆಶಯವಾಗಿತ್ತು.

ನಾಲ್ಕನೆಯದಾಗಿ, ಭಾರತವು ಎಂದಿಗೂ ತನ್ನ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬಾರದು ಎಂದು ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಬಯಸಿದ್ದರು. ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ಧರ್ಮವೇ ಭಾರತದ ಬೆನ್ನಲಬು. ಇಲ್ಲಿಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಲ್ಲವೂ ಧರ್ಮಮೂಲವಾಗಿವೆ. ಈ ಧರ್ಮವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡರೆ ಭೌಗೋಳಿಕವಾದ ಭಾರತ ಉಳಿಯುತ್ತದೆಯೇ ಹೊರತು ನಿಜವಾದ ಭಾರತ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಪುರಾತನ ಈಜಿಪ್ಟ್, ಬ್ಯಾಬಿಲೋನಿಯಾ, ಗ್ರೀಕ್, ರೋಮ್, ಪರ್ಷಿಯಾ ಮುಂತಾದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ನಾಶವಾಗಿರುವಂತೆ ಭಾರತವೂ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, “ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ವಿಧದ ಜಾಗೃತಿ ಫಲಕಾರಿಯಾಗಬೇಕಾದರೆ ಮೊದಲು ಧಾರ್ಮಿಕ ಜಾಗೃತಿ ಅವಶ್ಯಕ. ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಭರತಖಂಡವನ್ನು ತುಂಬುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಭಾವನೆಗಳ ಮಳೆಗರೆಯಿರಿ. ಮೊದಲು ನಾವು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಡಬೇಕಾದುದು ಇದು. ನಮ್ಮ ಉಪನಿಷತ್ತು, ಶಾಸ್ತ್ರ, ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅದ್ಭುತ ಸತ್ಯಗಳು ಪ್ರಚಾರವಾಗಬೇಕು. ಮಠಗಳಿಂದ, ಕಾನನಗಳಿಂದ, ತಮಗೆ ಇವು ಮೀಸಲಾಗಿವೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದ ಕೆಲವು ಜನರಿಂದ ಹೊರಗೆ ತಂದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಭಾವನೆ ಬೆಂಕಿಯಂತೆ ಉತ್ತರದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ, ಪೂರ್ವದಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ, ಹಿಮಾಲಯದಿಂದ ಕನ್ಯಾಕುಮಾರಿಯವರೆಗೆ, ಸಿಂಧುವಿನಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರದವರೆಗೆ ಹರಿಯಬೇಕು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಇದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.” (ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಕೃತಿಶ್ರೇಣಿ, ಸಂ. ೩, ಪು. ೧೦೧)

ಕೊನೆಯದಾಗಿ, ನೈತಿಕತೆಯ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆಯೇ ಎಲ್ಲ ಸೇವಾಕಾರ್ಯಗಳೂ ನಡೆಯಬೇಕೆಂಬುದೂ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಆಶಯವಾಗಿತ್ತು. ಭಾರತವು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ನೈತಿಕತೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವನ್ನು ನೀಡಿರುವುದು. ಎಲ್ಲ ಆಚರಣೆಗಳೂ ನೀತಿಬದ್ಧವಾಗಿರಬೇಕು. ಜನರು ಭೌತಿಕವಾಗಿಯೂ, ಮಾನಸಿಕವಾಗಿಯೂ ದುರ್ಬಲರಾದರೆ ಅನೈತಿಕ ತಲೆದೋರುತ್ತದೆ. ದಕ್ಷ ಆಡಳಿತದ ಬಲದಿಂದ ಅನೈತಿಕತೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ತಡೆಯಬಹುದಾದರೂ, ಆಡಳಿತ ದುರ್ಬಲವಾದಾಗ ಅನೈತಿಕತೆ ಮತ್ತೆ ತಾಂಡವವಾಡುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜನರ ಮನಃಸ್ಥಿತಿಯೇ ಬದಲಾಗಿ ನೈತಿಕತೆ ಅವರ ಸ್ವಭಾವವಾಗಬೇಕು. ಆಗ ಎಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವರು ನೀತಿವಂತರಾಗಿ ಬಾಳುತ್ತಾರೆ. ಇದೇ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿಯೇ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಚಾರಿತ್ರ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಒತ್ತನ್ನು ನೀಡಿದರು. “ಎಲ್ಲ ಮನೆಗಳನ್ನು ದಾನಗೃಹ

ವನ್ನಾಗಿ ನೀವು ಪರಿವರ್ತಿಸಬಹುದು, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ನೀವು ಔಷಧಾ ಲಯವನ್ನು ತೆರೆಯಬಹುದು. ಆದರೆ ಮಾನವನ ಚಾರಿತ್ರ್ಯ ಬದಲಾಗದಿದ್ದರೆ ಜನರ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕೊನೆಯಿರದು” ಎಂದು ವಿವೇಕಾನಂದರು ಘೋಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಾವು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಬಹುದಾದ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸೇವೆ ಯಾವುದೆಂದರೆ ಜನರಲ್ಲಿ ನೈತಿಕ ಶಕ್ತಿಯ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು.

ನೀತಿವಂತವೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಸಂಪನ್ನವೂ ಬಡತನರಹಿತವೂ ಸಂಪದ್ಭರಿತವೂ ಸರ್ವಸಮಾನತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದೂ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಶ್ರೇಷ್ಠವೂ ಅಜೇಯವೂ ಆದ ಭವ್ಯ ಭಾರತ - ಇದು ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಭವಿಷ್ಯ ಭಾರತದ ಕಲ್ಪನೆ.

ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಭಾರತದ ಈಗಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಹೇಗಿದೆ? ವಿವೇಕಾನಂದರ ಕನಸನ್ನು ನನಸಾಗಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ನಾವು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದ್ದೇವೆಯೇ? ಇಂದಿಗೂ ಕೂಡ ಬಡತನವೇ ಭಾರತದ ಸಂಪತ್ತಾಗಿದೆ. ಬಡತನ ನಿರ್ಮೂಲನದ ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಕೊಗ್ಗುತ್ತಲೇ ಮತಗಳಿಗೆಗಾಗಿ ಬಡತನವನ್ನು ಉಳಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಈ ಹೀನಾಯ ಬಡತನ, ಅನಕ್ಷರತೆ ಮತ್ತು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಅಸಹ್ಯವೆನಿಸುವ ಜೀವನಸ್ಥಿತಿ ಇದು ನಮ್ಮ ಭವ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಶೋಭೆಯೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ಪೈಪಾಳೆ ನರ್ತನ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದು, ಇದು ನಮ್ಮ ಭಾರತದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಮಹಿಮೆಗೆ ಮಣ್ಣೆರಚುವಂತಿದೆ. ಭಾರತವನ್ನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪ್ರವಾಹದಿಂದ ತುಂಬಬೇಕೆಂದು ವಿವೇಕಾನಂದರು ಕರೆಕೊಟ್ಟರೆ, ಈಗ ರಾಜಕೀಯವೇ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ರಾರಾಜಿಸುತ್ತಿದೆ. ಧರ್ಮಕೇಂದ್ರಗಳೇ ವ್ಯಾಪಾರಕೇಂದ್ರಗಳಾಗುತ್ತಿವೆ. ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಸಾರುತ್ತಲೇ ಅಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಪೋಷಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ನಡುವೆ ಭಾರತವನ್ನು ಬಲಾಢ್ಯ ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಸೈನಿಕ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸುವ ತರಾತುರಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ಶೋಚನೀಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರಿಸಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ಸುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರಿಸಿ, ದೇಶವನ್ನು ಒಂದು ಬಲಾಢ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆ ತಾನೇ ಇದೆ?

ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಸೇವಾದರ್ಶವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅನೇಕ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು, ಸಂಘಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಅನೇಕಾನೇಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸ್ವತಃಹವಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಆದಾಗ್ಯೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪಿಡುಗುಗಳು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿ ಕಡಿಮೆಯಾದಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ, ವಿವೇಕಾನಂದರ ಕರೆಯನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿ, ನೀತಿ-ಆಧ್ಯಾತ್ಮದ ಬದಲು ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವನ್ನು ನೀಡಿದುದು. ಇನ್ನೊಂದು ಕಾರಣ, ವಿವೇಕಾನಂದರು ಬಯಸಿದಂತೆ, ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಉನ್ನತ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಧರ್ಮವನ್ನು ನೀಡಿ ಅವರನ್ನು ಸಮಾಜದ ಮುಖ್ಯವಾಹಿನಿಗೆ ತರುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಮಾಡದೇ ಇದ್ದುದು. ಅವರಿಗೆ ನಾವು ದೂರದಿಂದ

ಭೌತಿಕ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ಇದರಿಂದ ಅವರ ಬಡತನ ಮತ್ತು ಹಿಂದುಳಿದಿರುವಿಕೆ ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಕುಳಿ ತಲ್ಲಿಯೇ ಭೌತಿಕ ಆವಶ್ಯಕತೆಗಳ ಪೂರೈಕೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಬಡವರು ಬಡವರಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಅವರನ್ನು ಕಾಡುತ್ತಿರುವ ಮುಖ್ಯ ದೋಷವೆಂದರೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಸ್ಥಿತಿಯೊಂದಿಗೆ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವುದು, ಅದರಲ್ಲೇ ತೃಪ್ತರಾಗಿ ಉಳಿದಿರುವುದು, ನಾನು ಚೆನ್ನಾಗಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬ ಮನೋಭಾವ. ಅವರ ಈ ಮನಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಬೇಕು, ಉನ್ನತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಭಲವನ್ನು ಅವರಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸಬೇಕು ಆದರೆ ಅದು ನಿರ್ನಾಮ ಕಾರಿಯಾಗಬಾರದು, ನಿರ್ಮಾಣಕಾರಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬಹಳ ಕಾಲ ಮುಂದುವರಿಯಲಾರದು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿ ಮಂದಗತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆಯುವಂತಹುದು ಮತ್ತು ಇಂತಹ ಪ್ರಗತಿಯೇ ಬಹುಕಾಲ ಮುಂದುವರಿಯುವಂತಹುದು. ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರಂತಹ ಯುಗಪುರುಷರ ಭವಿಷ್ಯ ಸುಳ್ಳಾಗಲಾರದು. ಅವರ ಕ್ರಾಂತದೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಂಡ ಭವ್ಯಭಾರತ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಅವರ ಈ ಕೆಳಗಿನ ನುಡಿಗಳಿಂದ ಭರವಸೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಕಾರ್ಯೋನ್ಮುಖರಾಗೋಣ: “ಸಹೋದರರೇ, ಎಲ್ಲರೂ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ದುಡಿಯೋಣ. ನಿದ್ರೆಗೆ ಇದು ಸಮಯವಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಇಂದಿನ ಕಾರ್ಯದ ಮೇಲೆ ಭವಿಷ್ಯ ಭಾರತ ನಿಂತಿದೆ. ನಮಗಾಗಿ ಆಕೆ ಕಾಯುತ್ತಿರುವಳು. ಆಕೆ ಕೇವಲ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿರುವಳು ಅಷ್ಟೆ. ಜಾಗೃತರಾಗಿ, ಏಳಿ, ಎದ್ದು ನೋಡಿ. ಹಿಂದಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ವೈಭವಪೂರ್ಣಳಾಗಿ, ಬಲಿಷ್ಠಳಾಗಿ ನಮ್ಮ ಭಾರತಮಾತೆ ಶೋಭಾಯಮಾನವಾಗಿರುವ ಸನಾತನ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಮಂಡಿಸಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ. (ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಕೃತಿ ಶ್ರೇಣಿ, ಸಂ.೩, ಪು.೪೩) ಭರತಖಂಡ ಉತ್ಕರ್ಷವಾಗುತ್ತದೆ - ದಂಷ್ಟನಖಗಳ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲ್ಲ, ಆತ್ಮಶಕ್ತಿಯಿಂದ. ಒಂದು ದೃಶ್ಯ ಮಾತ್ರ ಹಗಲಿನಂತೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನನ್ನ ಕಣ್ಣು ಮುಂದೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಈ ಪುರಾತನ ಮಾತೆ ಪುನಃ ಜಾಗೃತಳಾಗಿರುವಳು, ತನ್ನ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಮಂಡಿಸಿರುವಳು. ಎಂದಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಶೋಭಾಯಮಾನಳಾಗಿರುವಳು.” (ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಕೃತಿ ಶ್ರೇಣಿ, ಸಂ.೩, ಪು.೩೦೧-೨)

“ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರನ್ನು ದೇವರಂತೆ ನೋಡಿ. ನೀವು ಯಾರಿಗೂ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲಾರಿರಿ. ಬೇಕಾದರೆ ನೀವು ಸೇವೆ ಮಾಡಬಹುದು. ನಿಮಗೆ ಆ ಭಾಗ್ಯ ಬಂದರೆ ನೀವು ಭಗವಂತನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪೂಜಿಸಬಹುದು; ಆತನನ್ನು ಪೂಜಿಸಬಹುದು. ಭಗವಂತನು ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳ ಸೇವೆಗೆ ನಿಮಗೆ ಅವಕಾಶ ಒದಗಿಸಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ನೀವೇ ಧನ್ಯರು ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ. ನಿಮ್ಮ ಸಮಾನವಿಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಡಿ. ಆ ಸದವಕಾಶ ಇತರರಿಗೆ ದೊರೆಯದೆ ಇರುವಾಗ, ನಿಮಗೆ ದೊರೆತುದಕ್ಕೆ ನೀವೇ ಧನ್ಯರು. ಅದನ್ನು ಒಂದು ಪೂಜೆಯಂತೆ ಮಾಡಿ. ನಾವು ಬಡವನಲ್ಲಿ ದೇವರನ್ನು ನೋಡಬೇಕು.”

- ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದ